LO 10 quark 7 2007:LO 10 2007 06-09-2007 11:11 Pagina 16

DE METHODIEK VAN DE STRAAT (1)

Er is veel te doen over het gedrag van leerlingen op school. Recente incidenten in en rondom scholen maken het gedrag van leerlingen onderwerp van gesprek in formele (politiek) en informele (verjaardagen) circuits. Wat moet er gebeuren met jongeren met ernstige gedragsproblemen? Iedereen heeft een mening. Maar weinigen hebben ook een oplossing. In een serie van twee artikelen komt de methode van jeugdinrichting Glen Mills, waarin sport een belangrijke rol speelt, voor het voetlicht. In dit eerste artikel komt de opleiding in het algemeen aan de orde. In het volgende nummer wordt specifiek ingegaan op de rol van sport in deze opleiding, en op mogelijk interessante elementen voor het reguliere onderwijs.

Door: Maarten Massink

Mag ik schoonmaken?

Stel je werkt op school en je zit met een grote groep in de sporthal. De groep, jongens in de leeftijd van 14 tot en met 16 jaar, zit op de bank langs de kant. Je staat voor de groep. Het is doodstil. Je vraagt aan de groep wat ze de komende twee uren willen gaan doen. Een leerling steekt zijn hand op en vraagt of hij met een groepje een hindernisbaan mag gaan bouwen in een deel van de sporthal. Een ander komt met het idee om een basketbaltoernooi te organiseren. Een derde steekt zijn hand op en zegt dat hij de douches nogal vies vindt en vraagt of hij eerst de douches mag gaan schoonmaken. De rest van de groep luistert naar de voorstellen. Niemand lacht, want alle voorstellen zijn serieus. Je vraagt aan alle leerlingen voor één van deze activiteiten te kiezen. Er ontstaan drie groepen. De groep die de doucheruimte gaat schoonmaken kan meteen aan de slag. De andere twee groepen moeten eerst een plan op papier maken voor de opzet van de hindernisbaan of het basketbaltoernooi. Pas als ze het plan hebben laten zien mogen ze het één en ander gaan klaar zetten en uitvoeren met hun groep.

Glen Mills School

FOTO: MAARTEN MASSINK

LO 10 quark 7 2007:LO 10 2007 06-09-2007 11:11 Pagina 17

School in Wezep

Ver van de onderwijspraktijk? Misschien wel! Maar wel realiteit volgens Rik van der Helden die werkzaam is als coach op de Glen Mills School in Wezep. Het gaat niet om een groep ideale leerlingen in een elitebuurt. Het gaat om jongeren met soms een zeer heftig verleden, waarvan een aantal regelmatig in aanraking met politie en justitie is geweest. De Glen Mills School is inmiddels bij meerdere mensen bekend als school met een programma voor jongeren die maatschappelijk ontspoord zijn en die met een speciale aanpak weer in het gareel worden gebracht. Sport speelt binnen dit programma een bijzondere rol.

Op bezoek

Ordeproblemen worden hier systematisch aangepakt. Nieuwsgierig geworden door het geschetste beeld door Rik, en met de wetenschap dat ordeproblemen regelmatig voorkomen in het reguliere onderwijs, ging de redactie op bezoek bij de Glen Mills School met drie aandachtspunten in het achterhoofd.

Hoe werkt de opleiding in het algemeen?
Wat is de rol van sport in het bijzonder?
Zijn er elementen bruikbaar in het reguliere onderwijs?

In dit eerste artikel komt vraag 1 aan de orde. In het tweede artikel in het volgende nummer wordt verder ingegaan op de vragen 2 en 3.

We hebben een afspraak gemaakt en worden vriendelijk ontvangen door unitleider Willem Brouwer en onderwijskundig leidster Ineke Kramer. We krijgen een rondleiding door twee studenten die op voorbeeldige wijze informatie geven over de faciliteiten, het programma en het instituut. Daarbij komt uitdrukkelijk het verleden van de jongens niet ter sprake. Net zo min als er foto's van studenten gemaakt worden. De jongens zitten daar allemaal met een verschillende achtergrond, maar die moet onbekend blijven. Het gaat duidelijk om het 'hier en nu' en de gerichtheid op een betere toekomst.

In het voorbeeld ging het overigens niet om een LO-les maar om sportactiviteiten in de avonduren die gegeven worden door coaches van de opleiding. Studenten zijn ook na schooltijd op het instituut met programmaonderdelen actief waarvan sport er één is. Sport hoort bij het programma en wordt gegeven door verschillende sportcoaches met verschillende sportachtergronden. Degene die het programma coördineert is Geno Bakker, de verantwoordelijke 'sportsenior'.

PROGRAMMA IN HET ALGEMEEN

De grondlegger

Sam Ferrainola is de grondlegger en bedenker van het programma dat afkomstig is uit Amerika. Hij heeft niet alleen gestudeerd (hoogleraar sociologie) maar heeft ook de schaduwkant van de samenleving leren kennen doordat hij opgroeide in getto's. Hij raakte geïnteresseerd in de mechanismen van groepsdelinquentie en kwam tot een verrassende conclusie: *er is een groep voor nodig geweest om groepsgevoelige jongens te brengen tot negatief gedrag, dan is er ook een groep voor nodig om deze jongens weer terug te brengen tot positief gedrag.*

Dit gedachtegoed heeft hij tot systeem verheven en in uiterste consequentie met succes doorgevoerd in het internaat in Glen Mills Pennsylvania. Het ging eerst slecht met het instituut. Maar toen de hulp van Sam Ferrainola werd ingeroepen, brachten zijn visie en programma de ommekeer. Positief sociaal gedrag werd door de groep leeftijdgenoten gestimuleerd en soms afgedwongen. De leeftijdgenoten spelen hierin een belangrijke rol en hulpverleners en andere volwassenen blijven op de achtergrond. Het zijn immers de volwassenen met wie deze jongeren in hun leven tot nu toe vaak slechte ervaringen hebben opgedaan.

Positieve benadering

Dit systeem is onder Erica Terpstra toenmalig staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport vanaf 1 januari 1999 overgenomen en gestart in een oude kazerne in Wezep. Daar ging een periode van voorbereiding aan vooraf. De positieve benadering van jongens met een moeilijk verleden is de kern van de opleiding met als motto: 'Geen straf, maar toekomst'. Erica Terpstra haar naam is trouwens nog steeds aanwezig. De sporthal die een prominente plaats inneemt in het complex is naar haar vernoemd. Op de foto zijn de naweeën te zien van een storm die voor het maken van de foto woedde.

Criteria

Ook jongeren zonder crimineel verleden, maar met een hopeloos traject van hulpverlening achter de rug, krijgen soms een verwijzing naar de Glen Mills School. Dit betekent niet dat de Glen Mills School geschikt is voor alle jongeren met een problematisch verleden. De kinderechter of het indicatiebureau bepaalt of de ontspoorde jongeren een straftijd uit moeten zitten of op de Glen Mills School geplaatst worden. Er zijn criteria die bepalen of een opleiding op de Glen Mills School succes kan hebben. De jongere moet een intelligentiequotiënt hebben van minimaal 80. En hij moet gevoelig zijn voor groepsdruk. Oftewel de jongere moet iets kunnen leren, en vooral iets willen leren van, of beïnvloedbaar zijn door zijn groepsgenoten. Als deze voorwaarden aanwezig zijn, is er een grote kans op positieve gedragsbeïnvloeding met dit systeem.

Status verdienen

Het systeem is gebaseerd op participatie van de jongens in het vormgeven van de school. Feitelijk wordt de school gerund in samenwerking met de staf. Daarnaast zijn er meerdere beloningssystemen die positief gedrag bekrachtigen. Daarmee kun je punten winnen. Letterlijk. Het aantal punten dat je verdient, geeft je een bepaalde status en deze status geeft je privileges. Als je binnenkomt ben je *Concern*. Je krijgt een *Big Brother*, een leeftijdgenoot met een hogere status, die je regels en normen leert waar ieder zich aan te houden heeft. Naarmate je in status stijgt, bijvoorbeeld van *Concern* naar *Aspirant* krijg je meer privileges. Je mag dan bijvoorbeeld op een stoel zitten

LO 10 quark 7 2007:LO 10 2007 06-09-2007 11:11 Pagina 18

Sporthal, de I is er door een storm afgewaaid

Met complete inrichting

in plaats van op de grond. Andere privileges zijn o.a. het verlof in weekenden, het zakgeld of gebruik van bibliotheek en videotheek. De hoge status is die van *Bull*. Een *Bull* heeft ook meer verantwoordelijkheid. Zo zijn het de *Bulls* die steeds moeten weten waar alle studenten zijn. Hij laat zich weer informeren door zijn *Aspiranten*. Voor ons een vreemde gedachte dat studenten elkaar steeds in gaten houden, tot en met het absentiesysteem aan toe. Uit de *Bullsclub* kunnen studenten als *President* en *Reps* terechtkomen in het unitbestuur en zelfs als *Execs* in het campusbestuur. Daarmee kunnen ze het beleid in het instituut mee helpen vorm geven.

De witte streep

Het weglopen van een student wordt gevoeld als een zware groepsverantwoordelijkheid. De instelling wordt niet beveiligd met hekken zoals menig schoolplein. Er is letterlijk een witte streep getrokken en daar mag je niet overheen. Maar daar wil je ook niet overheen zonder uitdrukkelijke toestemming. Want dan val je terug in punten en status en dat straalt uit op jouw groep. Bovendien voelen de meeste studenten dat ze goed af zijn in het instituut. Ze krijgen respect, er is structuur, er is toekomst met kans op een diploma. ‘Waarom zou je weglopen en je toekomst op het spel zetten?’ is de reactie van de twee rondleidende jongens op de vraag of er geen studenten weglopen.

Confronteren

Als een student ongewenst gedrag vertoont wordt hij aangesproken door zijn groepsgenoten. Die zijn verplicht hem te *confronteren*. Dat is aanspreken op zijn negatieve gedrag. Eerst gebeurt dat non-verbaal, met gebaren. Reageert een student niet dan gebeurt het verbaal. Komt er nog geen adequate reactie, dan komt de stemverheffing. Als dit niet werkt, wordt er ‘steun’ geroepen en komen alle groepsleden om de student heen staan die weigert te reageren. Zij maken hem duidelijk dat hij negatief gedrag vertoont en dat hij moet veranderen. Deze groepsdruk is de kern van het systeem. Tot zover is er nog geen leiding of coach aan te pas gekomen. Blijft een student volharden in negatief gedrag dan wordt er op een ander ‘level’ van corrigeren geschakeld en komen de coaches en leiding er aan te pas. Zij mogen uiteindelijk de student vastpakken, als hij fysieke weerstand geeft en zij mogen ook fysiek corrigeren door hem op de grond te leggen. Studenten mogen elkaar niet fysiek corrigeren. Als het zover komt, wat niet veelvuldig gebeurt, is de student veel punten en privileges kwijt en valt hij terug in status. Elke dag worden de gebeurtenissen besproken in een groepsevaluatie en komen de confrontaties die nodig zijn geweest aan de orde.

Geen vrienden

Studenten hebben een plicht tot confronteren. ‘Als je niet confronteert onthoud je de ander zijn mogelijkheid op een positieve ontwikkeling’, zo vertelt onze studentgids tijdens de rondleiding. Aan de andere kant mogen studenten niet confronteren om het confronteren. Hier moeten ze goed mee omgaan. Dit is de kern van het systeem. Eén van de jongens die ons rondleidt vertelt: ‘Hier heb je geen vrienden’. Dat is nogal een harde uitspraak voor een systeem waarin je alles uiteindelijk te danken hebt aan samenwerking met je groepsgenoten. Maar wat hij bedoelt is dit: ‘Confrontaties gaan altijd voor vriendschap’.
Op het moment dat een bevriende student iets doet waarmee je hem moet confronteren, maar je weet dat de confrontatie hem een weekend verlof kost bijvoorbeeld, gaat de confrontatie toch voor, ook al kost het de vriendschap. De toelichting die onze studentgids erbij geeft is dat uiteindelijk de geconfronteerde student beter af is met een confrontatie dan met een vriend die hem zijn confrontaties onthoudt. Dit getuigt van veel inzicht en toewijding op die leeftijd.

Van extrinsiek naar intrinsiek

Je vraagt je dan af hoe zo’n jongen aan dat inzicht komt. Tijdens de rondleiding vertellen onze beide studentgidsen over allerlei normen die gelden op de school, met de toelichting waarom dat is. Zij hebben de normen geïnternaliseerd. Maar dat gaat niet zonder slag of stoot. Het is niet bepaald het slag

FOTO: HANS DIJKHOFF

De 'Bull', de mascotte van de school

jongeren dat onmiddellijk iedere regel of norm zoals ze het liever noemen, accepteert. De norm wordt door de groep afgedwongen. Je doet het zo, of je het nu leuk vindt of niet. En als je volgens de norm leeft die je geleerd wordt heb je geen problemen. Doe je dat niet dan krijg je zeer consequent met confrontaties te maken en verlies aan punten en privileges. De motivatie waarom jongeren zich conformeren aan de norm is in het begin waarschijnlijk vaak extrinsiek. Zo voorkom je problemen. Het is niet de bedoeling, en ook niet de ervaring van de studenten, dat ze in die extrinsieke-motivatie-fase blijven hangen. Ze merken op den duur dat de normen waar ze mee leren leven wel prettig zijn, en niet alleen vanwege het uitblijven van confrontaties. Het geeft structuur aan hun nieuwe leven, het geeft ze het gevoel dat ze controle krijgen over hun gedrag. Ze weten duidelijk wat ze wel en niet moeten doen. Dat is prettig voor henzelf en voor hun omgeving. Zodra het besef komt dat bepaald gedrag prettig is voor jezelf en voor je omgeving en duidelijkheid geeft en richtlijn wordt voor je eigen handelen, is dat het moment waarop extrinsieke motivatie overgaat in intrinsieke motivatie. Dan gaat hun opleiding zijn vruchten afwerpen. Daarnaast nemen alle jongens dagelijks deel aan de geleide groeps interactie (GGI). Hier is ruimte voor gevoelens, boosheid, verdriet, frustraties, blijdschap. De koppeling tussen gebeurtenis, gedachte, gedrag en gevoel wordt gelegd. Dit is een belangrijke voorwaarde voor het internaliseren van het geleerde nieuwe gedrag en waarde.

Gedrag komt eerst

Als een student in de fout gaat qua gedrag, wordt de activiteit of het onderwijs onmiddellijk stopgezet, om de student te confronteren. Pas als het gedrag op orde is kan de activiteit of het onderwijs verder gaan. De leslokalen zien er qua inrichting uit als op andere scholen. Maar ze zijn wel brandschoon, geen graffiti of tekeningen op banken of muren, geen vuil op de grond. In de hoek van ieder lokaal staat een bezem en stoffer en blik. Op de tafels zit een briefje dat je moet tekenen ten bewijze dat je de tafel schoon hebt aangetroffen. Is de tafel smerig (pen, stift, kauwgom) dan ben jij verantwoordelijk want je hebt getekend voor een schone tafel. Is de tafel niet schoon bij aanvang, dan is je voorganger verantwoordelijk. Tijdens de lessen zitten er twee *Bulls* met hun gezicht naar de klas om de studenten te observeren. De docent hoeft geen orde te houden. Als leerlingen vervelend zijn of de les verstoren wordt dit door de *Bulls* gesignaleerd en indien nodig geconfronteerd en in de dagbespreking wordt hier op teruggekomen. Het gedrag tijdens de les is ook onderwerp van gesprek buiten de les, en waar nodig in de les met confrontaties. Dat leidt er uiteindelijk toe dat er in de les ook alle aandacht uit kan gaan naar de les. De jongens zijn daardoor in staat een opleiding te volgen en een diploma te halen via de Glen Mills School. Dit kan een vmbo of vwo-diploma zijn. Veel van deze jongeren hebben een negatieve schoolervaring buiten Glen Mills door hun gedrag, waardoor ze vaak op een lager niveau uitkomen. Hier wordt hun gedrag weer op orde gebracht zodat ze weer op hun niveau kunnen leren.

Resultaten

Zodra deze jongeren terugkomen in het reguliere onderwijs is het te hopen dat het gedrag zodanig op orde is door de goede ervaringen ermee, dat ze niet terugvallen in het oude gedrag. Dit is moeilijk voor sommigen. Dit vraagt om een intensieve 'na-begeleiding' van deze jongeren in werk- of schoolomgeving zodra ze van Glen Mills afkomen. De coaches zorgen hiervoor en de thuissituatie wordt hierbij ingeschakeld. Er komt namelijk wel een 'ander' persoon thuis. De verwachting is dat ongeveer 60% van de studenten zich goed weet te redden buiten, ze hebben een legaal inkomen of onderwijs. Er is een longitudinaal onderzoek gestart om betrouwbare cijfers over de resultaten zichtbaar te maken.

Tot zover het antwoord op de vraag: Hoe werkt de opleiding in het algemeen?
In het tweede artikel in het volgende LO nummer wordt ingegaan op de volgende vragen;
Wat is de rol van sport in het bijzonder?
Zijn er elementen bruikbaar in het reguliere onderwijs?

Literatuur

Respect voor jezelf
De theorie van het programma van de Glen Mills School
Studenten en staf i.s.m. Bureau Van Montfoort
ISBN-nr.: 90 6665 71 62
Uitgeverij: BV uitgeverij SWP
Artikel *Vrij Nederland* 28 augustus 2004; 'School voor bendeleiders' Door: Marian Husken en Rudie Kagie
Informatiemap 'Kansarm of kansrijk?' van de Hoederloo Groep

Correspondentie: M.Massink1@chello.nl